

YOD TANQISLIGI VA HAYZ SIKLI BUZILISHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: ILMIY TADQIQOTLAR NATIJALARINING TAHLILI

Abdiyeva Umida Urol qizi

Annotatsiya: Yod tanqisligi qalqonsimon bez faoliyatiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omillardan biri bo'lib, uning ayollar reproduktiv salomatligi bilan bog'liqligi ilmiy jihatdan katta qiziqish uyg'otadi. Qalqonsimon bez gormonlari reproduktiv tizimning normal faoliyati, follikulalarning yetilishi, ovulyatsiya va hayz siklining muntazamligini ta'minlashda ishtirok etadi. Mazkur ishda yod tanqisligi bilan hayz sikli buzilishlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rgangan epidemiologik tadqiqot hamda qalqonsimon bez faoliyati va hayz sikli xususiyatlarini baholagan ikkita klinik tadqiqot natijalari tahlil qilindi. Efiopiyada o'tkazilgan tadqiqotda 620 nafar talabaning 202 nafarida (32,6%) hayz sikli buzilishi aniqlangan va yod tanqisligi kasalliklari ushbu holat bilan statistik jihatdan bog'liq bo'lgan ($AOR=3,9$; 95% IO: 1,325–11,636). Bangladeshdagi tadqiqotda gipotireozli ayollarda hayz sikli buzilishlari qalqonsimon bez faoliyati normal bo'lgan ayollarga nisbatan ko'proq kuzatilgan. Olingan ma'lumotlar yod ta'minlanganligi, tireoid funksiyasi va reproduktiv salomatlikni birgalikda o'rganish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: yod tanqisligi, hayz sikli buzilishi, gipotireoz, qalqonsimon bez, reproduktiv salomatlik, oligomenoreya, amenoreya, ovulyatsiya, tireotrop gormon.

Tadqiqotning maqsadi: Ilmiy adabiyotlarda keltirilgan epidemiologik va klinik tadqiqotlar natijalarini tahlil qilish orqali yod tanqisligi, qalqonsimon bez faoliyatining buzilishi va hayz sikli o'zgarishlari o'rtasidagi bog'liqlikni baholash hamda reproduktiv yoshdagi ayollarda ushbu omillarning klinik ahamiyatini aniqlash.

Material va metodlar: Tadqiqot materiali sifatida hayz sikli buzilishlari va yod tanqisligi bilan bog'liq omillarni o'rgangan uchta ilmiy maqolaning natijalari tahlil qilindi. Tahlilga reproduktiv yoshdagi ayollarda hayz siklining buzilishlari, qalqonsimon bez funksiyasi va reproduktiv ko'rsatkichlar o'rtasidagi munosabatni o'rgangan tadqiqotlar kiritildi.

Birinchi tadqiqot 2021-yilda Efiopiyadagi Debre Berhan universitetida tahsil oluvchi talaba qizlar orasida o'tkazilgan bo'lib, unda jami 620 nafar ishtirokchining ma'lumotlari tahlil qilingan. Tadqiqotda hayz siklining muntazamligi, turmush tarzi, ayrim klinik omillar va yod tanqisligi kasalliklari bilan bog'liq ko'rsatkichlar o'rganilgan. Omillar o'rtasidagi bog'liqlik ko'p omilli logistik regressiya yordamida baholangan.

Ikkinchi tadqiqot 2015-yilda Bangladeshda e'lon qilingan bo'lib, unda jami 139 nafar ayol ishtirok etgan. Ishtirokchilarning 79 nafari gipotireozli, 60 nafari esa qalqonsimon bez faoliyati normal bo'lgan ayollardan iborat edi. Hayz siklining klinik xususiyatlari va subfertillik holatlari guruhlar kesimida taqqoslangan.

Uchinchi tadqiqotda Hindistonning Warangal shahridagi tibbiyot muassasalarida hayz sikli buzilishlari bilan murojaat qilgan 120 nafar ayolning klinik va laborator ko'rsatkichlari o'rganilgan. Hayz sikli buzilishlarining klinik shakllari, jumladan oligomenoreya, polimenoreya, ko'p hayz qon ketishi va amenoreyaning uchrash chastotasi, shuningdek, qalqonsimon bez gormonlari ko'rsatkichlari tahlil qilingan.

Tadqiqotlar natijalari tavsifiy va qiyosiy tahlil qilindi. Hayz sikli buzilishlarining foiz ko'rsatkichlari, guruhlar o'rtasidagi farqlar va statistik bog'liqlik ko'rsatkichlariga alohida e'tibor qaratildi. Turli tadqiqotlarda ishtirokchilar tanlovi, tekshiruv usullari va o'rganilgan omillar bir xil bo'lmagani sababli natijalar yagona umumlashtirilgan ko'rsatkichga birlashtirilmadi.

Natijalar: Efiopiyada o'tkazilgan tadqiqotda 620 nafar talaba qizning 202 nafarida hayz sikli buzilishi aniqlangan. Bu jami ishtirokchilarning 32,6 foizini tashkil etgan. Ko'p omilli tahlil natijasida yod tanqisligi kasalliklari hayz sikli buzilishi bilan statistik jihatdan bog'liq omillardan biri sifatida aniqlangan. Ushbu bog'liqlikning tuzatilgan imkoniyatlar nisbati 3,9 ni tashkil etgan (AOR=3,9; 95% ishonch oralig'i: 1,325–11,636).

Boshqacha aytganda, tadqiqotda yod tanqisligi kasalliklari bilan bog'liq omil mavjud bo'lgan ishtirokchilarda hayz sikli buzilishi ehtimoli boshqa omillar hisobga olinganidan keyin ham yuqoriroq bo'lgan. Biroq bu ko'rsatkich yod tanqisligi hayz sikli buzilishining bevosita sababi ekanini mustaqil ravishda isbotlamaydi.

Bangladeshda o'tkazilgan klinik tadqiqotda gipotireozli 79 nafar ayolning 49 nafarida (62,0%) hayz sikli normal bo'lgan. Oligomenoreya 16 nafar (21,5%), polimenoreya 8 nafar (10,1%) va amenoreya 6 nafar ayolda (6,3%) qayd etilgan. Qalqonsimon bez faoliyati normal bo'lgan 60 nafar ayolning 52 nafarida (86,7%) hayz sikli normal bo'lgan; 4 nafarida (6,7%) oligomenoreya, 3 nafarida (5,0%) polimenoreya va 1 nafarida (1,7%) amenoreya kuzatilgan. Tadqiqot mualliflari hayz anamnezidagi buzilishlar gipotireozli guruhda taxminan 34%, e tireoid guruhda esa 13,4% bo'lganini va guruhlar o'rtasidagi farq statistik ahamiyatga ega ekanini bildirgan ($p < 0,001$). Ushbu natijalar qalqonsimon bez faoliyati buzilishi hayz siklining muntazamligi bilan bog'liq bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Hindistonda o'tkazilgan 120 nafar ayol ishtirokidagi tadqiqotda hayz sikli buzilishlari quyidagicha taqsimlangan: oligomenoreya 60 nafar (50%), polimenoreya 24 nafar (20%), ko'p hayz qon ketishi 24 nafar (20%) va amenoreya 12 nafar (10%). Laborator tekshiruvlarda 42 nafar ayolda (35%) TTG miqdori 4,0 mIU/l dan yuqori, 18 nafarida (15%) erkin T4 miqdori 0,8 ng/dl dan past, 12 nafarida (10%) erkin T3 miqdori 2,5 pg/ml dan past va 24 nafarida (20%) anti-TPO ko'rsatkichi 55

IU/ml dan yuqori bo'lgan. Ushbu natijalar hayz sikli buzilishi bilan murojaat qilgan ayollarda qalqonsimon bez faoliyatini laborator baholash klinik jihatdan muhim ekanini ko'rsatadi. Biroq mazkur tadqiqotda yod tanqisligi bevosita o'lchanmagan, shuning uchun uning natijalarini yod tanqisligining tarqalishi sifatida talqin qilib bo'lmaydi.

Uchta tadqiqot natijalarini qiyosiy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, hayz sikli buzilishlari bilan qalqonsimon bez faoliyatidagi o'zgarishlar o'rtasidagi bog'liqlik turli klinik va epidemiologik sharoitlarda kuzatilgan. Efiopiyadagi tadqiqot yod tanqisligi kasalliklari bilan hayz sikli buzilishi o'rtasidagi statistik munosabatni ko'rsatgan bo'lsa, Bangladesh va Hindistondagi tadqiqotlar tireoid disfunktsiya va hayz siklining klinik o'zgarishlarini tavsiflagan.

Mazkur natijalarni birgalikda tahlil qilish yod tanqisligi, qalqonsimon bez faoliyati va hayz sikli buzilishlarini o'zaro bog'liq, ammo bir-birining o'rnini bosmaydigan ko'rsatkichlar sifatida baholash zarurligini ko'rsatadi. Ayniqsa, yod bilan ta'minlanganlikni siydikdagi yod konsentratsiyasi orqali baholash va uni TTG, erkin T4 hamda hayz siklining klinik xususiyatlari bilan birgalikda tahlil qilish kelgusidagi tadqiqotlar uchun muhim yo'nalish hisoblanadi.

Xulosa: Tahlil qilingan ilmiy tadqiqotlar yod tanqisligi bilan bog'liq holatlar, qalqonsimon bez faoliyati va hayz sikli buzilishlari o'rtasida muayyan bog'liqlik mavjud bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Efiopiyada o'tkazilgan tadqiqotda hayz sikli buzilishlari 32,6% ishtirokchida aniqlangan va yod tanqisligi kasalliklari bilan statistik bog'liqlik qayd etilgan. Bangladeshdagi tadqiqotda gipotireozli ayollarda hayz sikli buzilishlari qalqonsimon bez faoliyati normal bo'lgan ayollarga qaraganda ko'proq uchragan. Hindistondagi klinik tadqiqot esa hayz sikli buzilishlari bilan murojaat qilgan ayollarda tireoid laborator ko'rsatkichlarini tekshirishning ahamiyatini ko'rsatgan.

Shunday qilib, reproduktiv yoshdagi ayollarda hayz sikli buzilishlarini baholashda yod bilan ta'minlanganlik va qalqonsimon bez faoliyatini o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Kelgusida yod tanqisligini bevosita

laborator baholash, reproduktiv gormonlarni tekshirish va boshqa xavf omillarini hisobga olish orqali ushbu bog'liqlikning xususiyatlarini yanada aniqroq aniqlash mumkin.